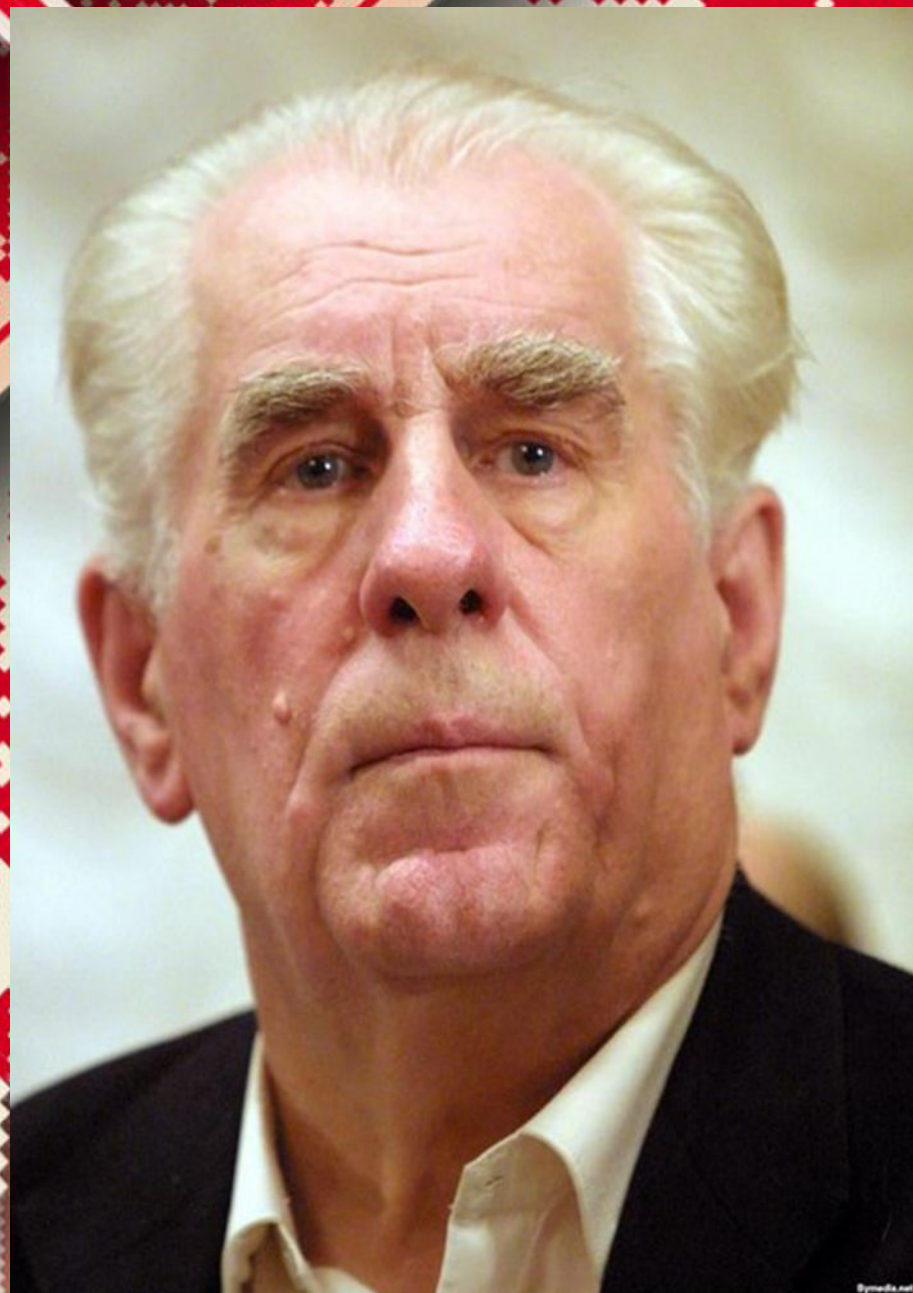

НІЛ ГІЛЕВІЧ —

БЕЛАРУСКІ ПАЭТ,
ПУБЛІЦЫСТ, АЎТАР
ДЗЕСЯТКАЎ
ПАЭТЫЧНЫХ
ЗБОРНІКАЎ, КНІГ ПА
ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВ
У І
ФАЛЬКЛЯРЫСТЫЦЫ,
ПЕРАКЛАДЧЫК,
ГРАМАДСКІ ДЗЕЯЧ,
НАРОДНЫ ПАЭТ

1931-2016

Ніл Сямёнавіч Гілевіч нарадзіўся ў вёсцы Слабада Лагойскага раёна Мінскай вобласці. Нават само з'яўленне на свет, здаецца, нясе пачатку прадвызначанасці: “Нарадзіўся я **30 верасня 1931 года**, дажджлівым вечарам, у дарозе, побліз вёскі Лагаза – кілометраў за шэсць ад роднай Слабады і за столькі ж ад Лагойска, куды вёз маму на падводзе яе дваюрадны брат Ліксандр Давідовіч”. Пакуль прыйшла дапамога, маці сама прыняла ў сябе роды, а Усявышні ахрысціў сцюдзёным асеннім дажджом немаўля на доўгую дарогу жыцця і творчасці, радасці і выпрабавання. Магчыма, праявы той боскай наканаванасці азваліся ў назве і змесце першага паэтычнага зборніка Н. Гілевіча “Песня ў дарогу” (1957).

Бацька будучага пісьменніка Сымон Пятровіч працаваў старшынёй сельсавета, сакратаром РВК. Заняты службовымі клопатамі, дома бываў рэдка. Турботамі аб выхаванні трох дачок і пяці сыноў жыла маці – Кацярына Мікалаеўна. Менавіта яна перадала ў спадчыну свайму сыну Нілу тую выключную цягавітасць, якой здзіўляюцца сёння даследчыкі яго

Бацькоўская хата, у якой
вырас

Зямля бацькоў, Лагойшчына мая,
Край неўміручай партызанскай
славы!

На ўсё жыццё ўвабраў у сэрца я
Тваіх кастроў і боек дым гаркавы.

Зямля бацькоў, Лагойшчына мая...

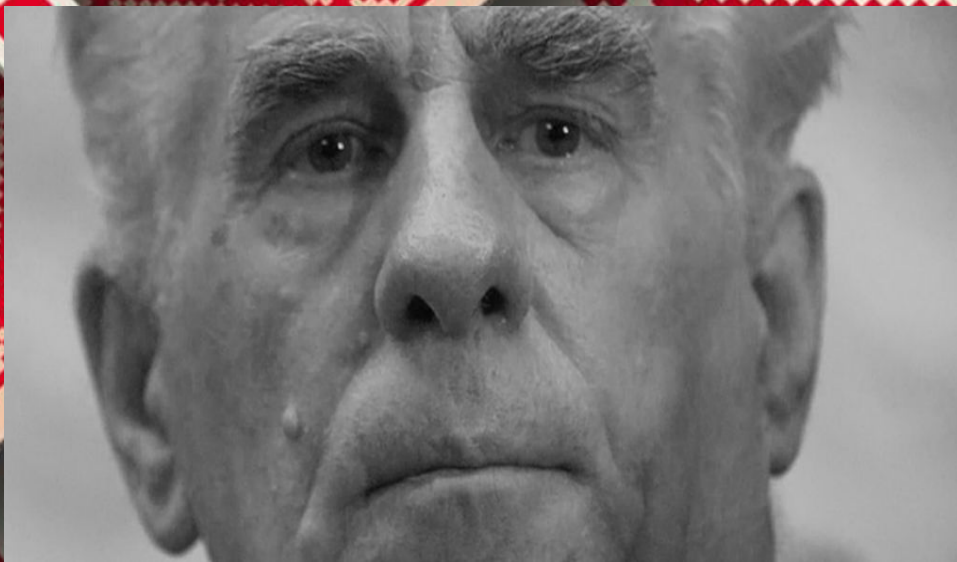
Лірыка Н. Гілевіча моцна прывязана
да Лагойшчыны, малой радзімы
пісьменніка. Ужо раннія вершы паэта
былі словамі любові, адданасці
роднай зямлі. Тэма малой радзімы
з'яўляецца скразной у творчасці Н.
Гілевіча і раскрываецца яна
шматаспектна, рознабакова.

Дуб дзяцінства, пры дарозе з Гайны ў
Слабаду. 1993 г

Першы верш Н.Гілевіча “Яблынька” быў надрукаваны ў 1946 годзе ў часопісе “Бярозка”. Пятнаццацігадовы аўтар расказваў пра салдата, які перад самай вайной пасадзіў дзічку, прышчапіў яе і праз усе ваеннае ліхалецце пранёс надзею на сустрэчу з ёю.

Сам паэт таксама перажыў вайну. Гэтаму часу прысвечаны верш « Ты кажаш, я не ведаю вайны...»

Ты кажаш, я не ведаю вайны...

Ты кажаш, я не ведаю вайны,
Што мне было тады гадоў замала.
Чаму ж яна мае забрала сны?
На ўсё жыццё наперад сны забрала?

Чаму ж амаль не кожнае начы
Я прачынаюся, скаваны жахам?
Хачу ад смерці лютай уцячы —
І стрымгалоў бягу аўсом няжатым,

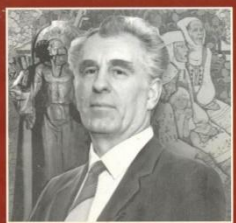
Паўзу бульбянішчам па баразне,
Да хмызняку куляюся па пожні,
Але ратунку мне няма і ў сне —
У вочы стрэл грыміць у міг апошні...

Я ведаю: пазбыцца гэтых сноў
Не дапаможа мне ніхто на свеце.
Я буду трызніць імі зноў і зноў,
Яны — мае навек, да самай смерці.

Застаўшыся з маленства на вайне,
Я аднаго хачу, мая краіна:
Каб гэта скончылася ўсё на мне.
Каб гэта ўсё не стала доляй сына.

У 1947 годзе шаснаццацігадовага паэта, вершы якога сталі рэгулярна з'яўляцца на старонках газет, запрасілі на Першую рэспубліканскую нараду маладых пісьменнікаў. У гэтым жа годзе Н.Гілевіч паступае ў Мінскае педагагічнае вучылішча, на апошнім курсе якога становіцца членам літаратурнага аб'яднання пры "Чырвонай змене". Педвучылішча закончыў на выдатна і без экзаменаў быў прыняты на філалагічны факультэт БДУ. У 1954 годзе Н. Гілевіча, студэнта трэцяга курса, прымаюць у Саюз пісьменнікаў.

Ніл
ГІЛЕВІЧ

ТВОРЧАЯ СПАДЧЫНА

Ніл Гілевіч пачаў друкавацца ў 1946 годзе.

Кнігі паэзіі: «Песня ў дарогу» (1957), «Прадвесне ідзе па зямлі» (1959), «Нesпакой» (1961), «Бальшак» (1965), «Перазовы» (1967), «Лісце трыпутніку» (1968), «А дзе ж тая крынічанька» (1972), «Запаветнае» (1975), «Актавы» (1976), «Святлынь» (1984), раман у вершах «Родныя дзеці» (1985), «Повязь» (1987), «Як дрэва карэннем» (1986), «Жыта, сосны ў валуны» (1990), «Талісман» (1994), «На высокім алтары» (1994), «Вечны матыў» (1994), «...І плямы на табе няма» (2003), «На флейце самоты» (2004).

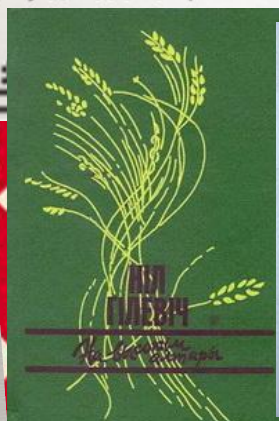
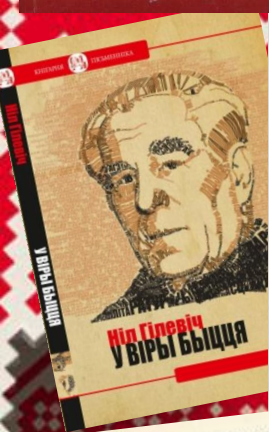
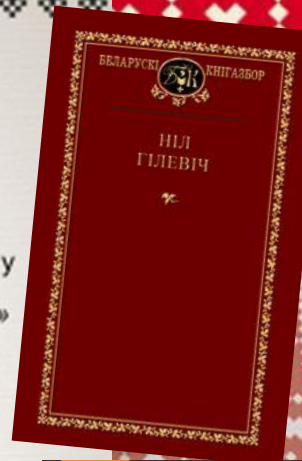
Зборнікі сатыры і гумару: «Званковы валет» (1961), «Да новых венікаў» (1963), «Ці грэх, ці два» (1970), «Як я вучыўся жыць» (1974), «Русалка на Нарачы» (1974), «У добрай згодзе» (1979), «Кантора» (1989), «Дыялог на хаду» (1990), «Сказ пра Лысую гару» (2003).

Зборнікі вершаў і паэм для дзяцей: «Сцяжок на мацце» (1959), «Сіні домік, сіні дом» (1961), «Зялёны востраў» (1963), «Дождж-грыбасей» (1966), «Загадкі» (1971), «Калі рана ўстанеш» (1984), «Добры чалавек» (1987), «Мой белы дзень» (1992), «Шчаслівыя хвіліны» (2001).

Літаратуразнаўства і фалькларыстыка: «Акрыленая рэвалюцыяй» (Паэзія «Маладняка») (1962), «Наша родная песня» (1968), «З клопатам пра песні народа» (1970), «Паэтыка беларускае народнае лірыкі» (1975), «Паэтыка беларускіх загадак» (1976), «Верная вялікім запаветам: Сучасная балгарская паэзія. 1956-1976» (1977), «Вусная народная творчасць і сучасная лірычная паэзія ўсходніх і паўднёвых славян» (1978).

Публіцыстыка: «У гэта веру» (1978), «Удзячнасць і абавязак» (1982), «Покліч жыцця і часу» (1983), «Годнасць, сумленнасць, мужнасць» (1988), «Вяртанне ў працяг» (1990), «Выбар» (1993), «Як не спыніць узыходу сонца...» (1993).

Выйшлі таксама: зборнік п'ес «Начлег на буслянцы» (1980), аповесць «Перажыўшы вайну» (1988), «Выбраныя творы» ў двух тамах (1981), «Збор твораў» у шасці тамах (1996), «Збор твораў» у дваццаці трох тамах (2003-2013) і інш.

Вы шуміце, шуміце
Нада мною, бярозы,
Калышыце, люляйце
Свой напеў векавы.
А я лягу-прылягу
Край гасцінца старога
На духмяным пракосе
Недаспелай травы.

А я лягу-прылягу
Край гасцінца старога,
Галавой на пагорак,
На высокі курган,
А стамлёныя рукі
Вольна ўшыркі
раскіну,
А нагамі ў даліну -
Хай накрые туман...

Вы шуміце, шуміце
Нада мною, бярозы,
Асыпайце, мілуйце
Ціхай ласкай зямлю.
А я лягу-прылягу
Край гасцінца старога:
Я здарожыўся трохі.
Я хвілінку пасплю.

Верш Ніла Гілевіча, які стаў сапраўднай народнай
песняй.

РАЗМАЎЛЯЕМ З НІЛАМ ГІЛЕВІЧАМ

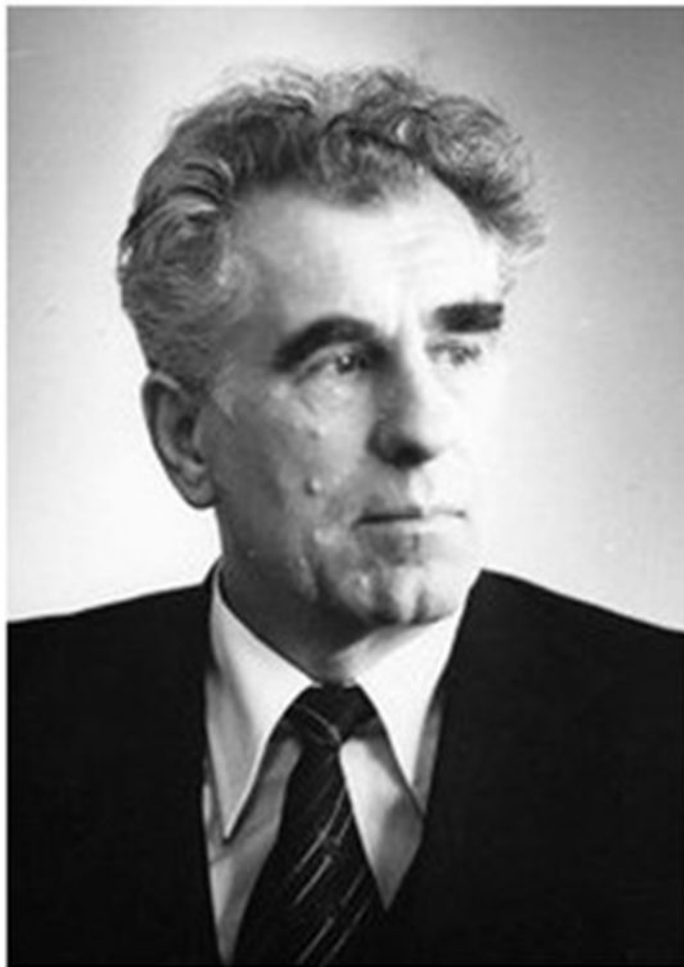
«Паэтычны сверб» прачнуўся ўва мне вельмі рана, яшчэ ў пачатковай школе, разам з пачуццём любві і павагі да сваёй роднай беларускай мовы, да беларускіх кніжак, якія ў дзіцячыя гады былі маімі найлепшымі сябрамі. Думаю, што іменна захапленне і замілаванне пявучай і мілагучнай паэзіяй Купалы і Коласа, любоў да роднай мовы натхнілі мяне на першую спробу «скласці сцішоқ»...

Любоў да сваёй Радзімы, да свайго народа, да сваёй роднай мовы – адзіная жыватворная крыніца, бальзам якой можа натхніць на сапраўднае мастацтва. Аб гэтым я заўсёды думаю – і з радасцю, і з горыччу. З радасцю, калі бачу гэтую любоў, жывую і трапяткую; з горыччу, калі заместа любві бачу абыякавасць або халодны разлік».

«Ніва», 1 верасня 1957 г.

Фрагмент.

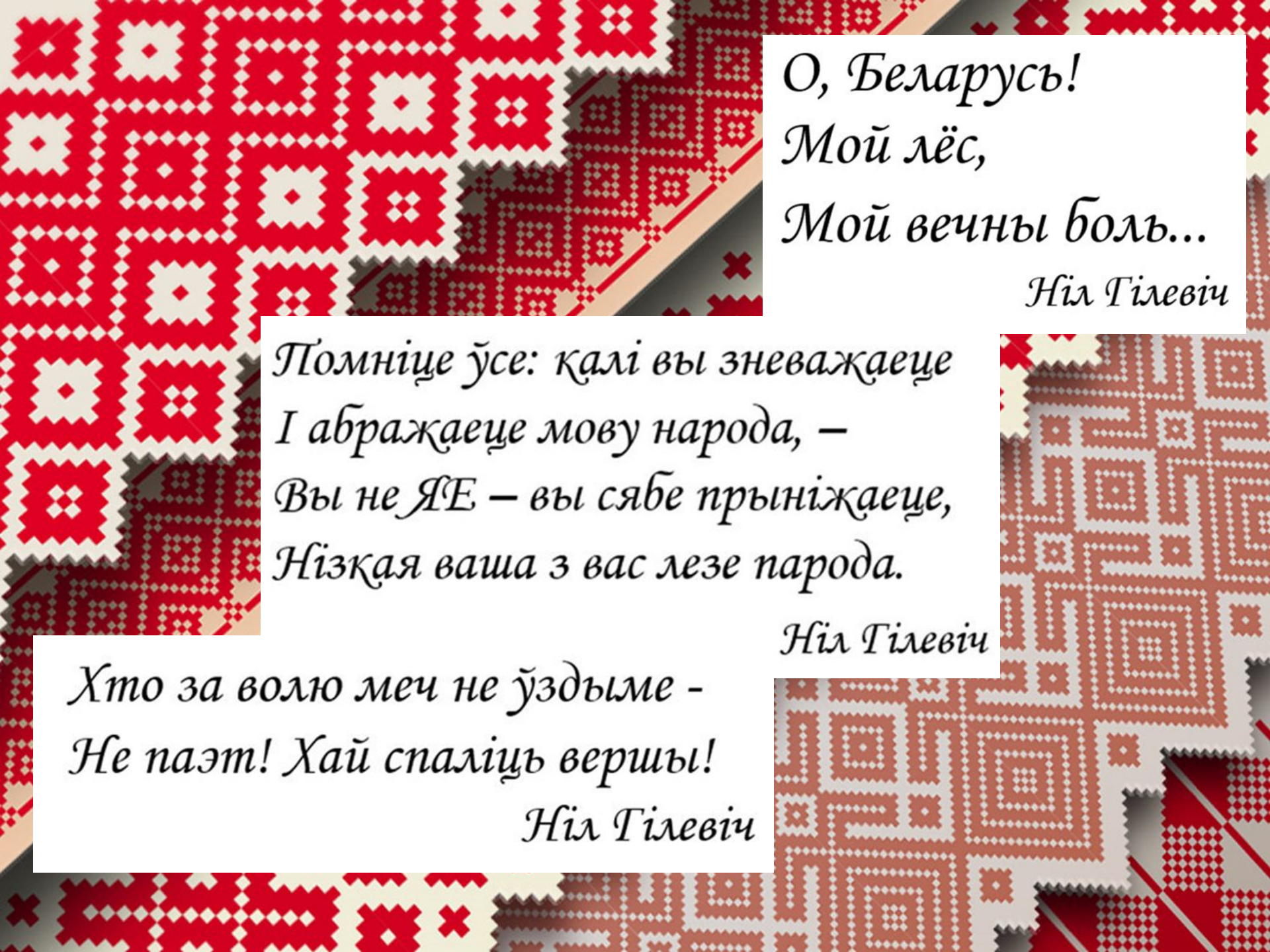

*...Душа мая
І ў небе будзе трызніць Беларусь.*

Ніл Тілевіч

О, Беларусь!
Мой лёс,
Мой вечны боль...

Ніл Гілевіч

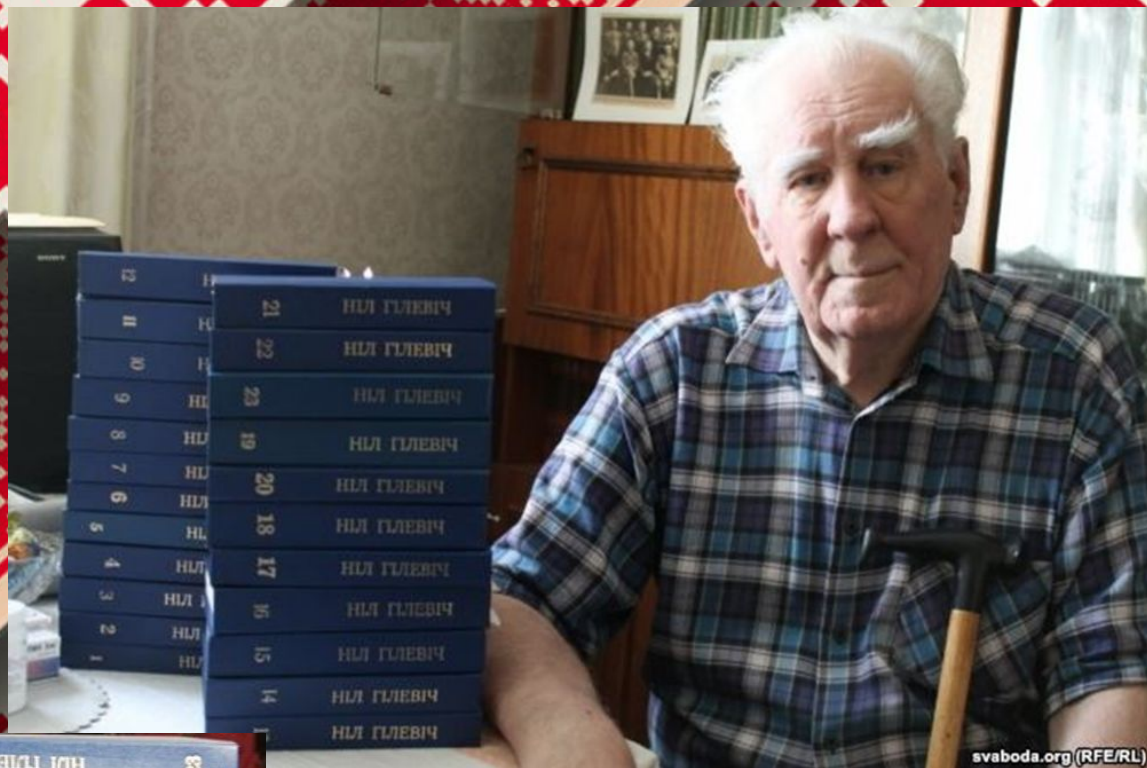
Помніце ўсе: калі вы зневажаеце
І абражаеце мову народа, –
Вы не ЯЕ – вы сябе прыніжаеце,
Нізкая ваша з вас лезе народа.

Ніл Гілевіч

Хто за волю меч не ўздыме –
Не паэт! Хай спаліць вершы!

Ніл Гілевіч

У 2014 годзе Ніл Гілевіч выдаў 23-тамовы збор твораў, які народны паэт Беларусі выдаваў 10 гадоў за свой уласны кошт. У збор увайшлі рэчы, напісаныя больш як за 60 гадоў.

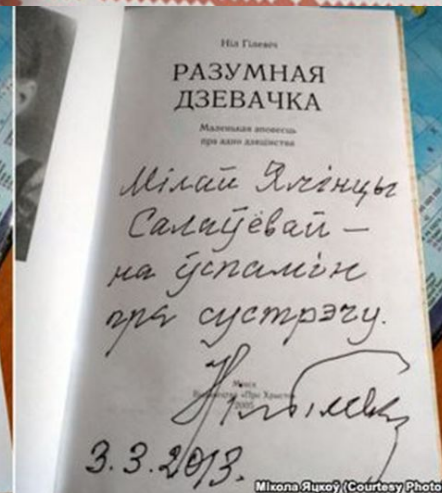
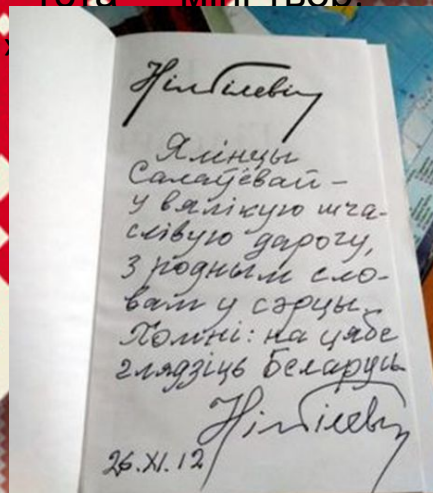
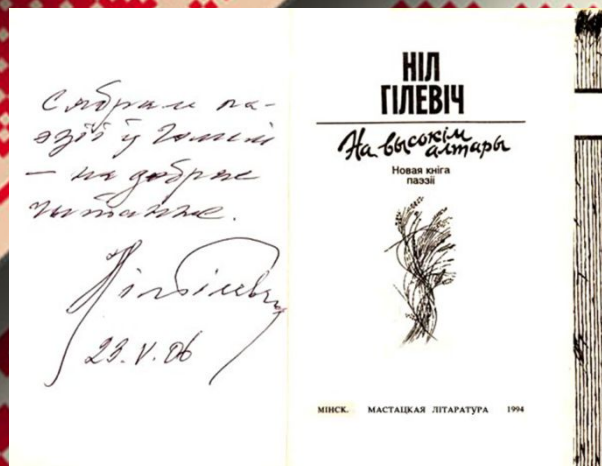
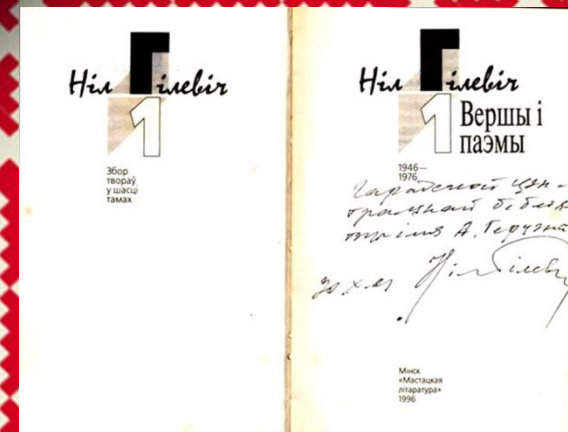
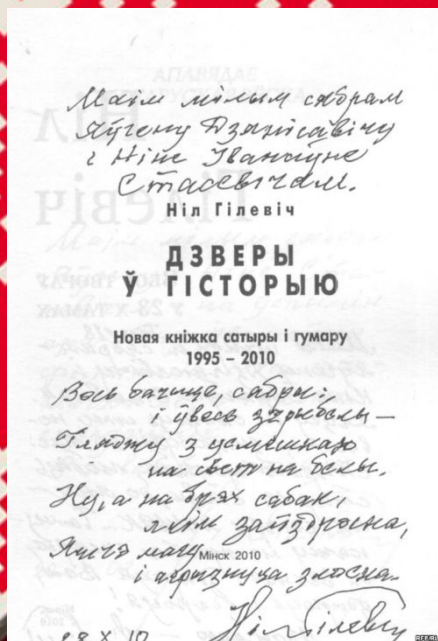
svaboda.org (RFE/RL)

2014 г.

Укладаючы збор твораў, Ніл Гілевіч патрабавальна выбіраў найлепшае з напісанага. На жаль, кнігі выходзілі зусім невялікім накладам — некаторыя тамы толькі па 50–100 асобнікаў. Большую частку аўтар раздаваў родным, сябрам і знаёмым.

Паводле Яўгена Стасевіча:
 «Характэрнай асаблівасцю Ніла
 Гілевіча з'яўляецца тое, што ён
 вельмі сур'ёзна ставіцца да
 аўтографаў на кнігах. Вось
 паглядзіце, што ён напісаў мне на
 кнізе „Родныя дзеці“: „Яўгену
 Дзянісавічу і Ніне Іванаўне
 Стасевічам. Прыміце, сябры
 дарагія, / Эпічную споведзь маю, /
 Ёсць мова — народ не загіне, / На
 гэтым стаяў і стаю. / І праўды
 вышэйшай, чым гэта, / Няма на
 зямлі для паэта“. Ніл Гілевіч —
 майстар аўтографаў. Кожны з яго
 аўтографаў — гэта міні-твор,
 закончаная думка»

УЗНАГАРОДЫ, ЗВАННІ, ПРЭМІІ

- 1966 — балгарскі ордэн Кірыла і Мяфодзія I ступені
- 1980 — Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы за кнігу паэзіі «У добрай згодзе» і перакладчыцкую дзейнасць
- 1980 — Заслужаны дзеяч навукі БССР
- 1981 — ордэн Дружбы народаў
- 1984 — ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга
- 1986 — ордэн «Югаслаўскай зоркі» са стужкай
- 1986 — Міжнародная прэмія імя Хрыста Боцева
- 1990 — медаль Францыска Скарыны
- 1991 — Народны паэт Беларусі
- 2006 — ордэн князя Яраслава Мудрага III ступені
- Ганаровы грамадзянін балгарскага горада Враца.

Ніл Ілєвіч

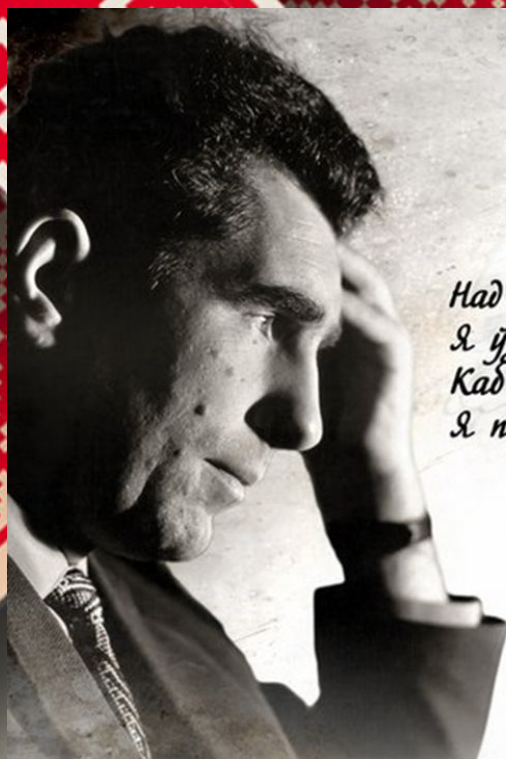
Над сваёй бядой, сваёй заўдай
Я ўздыхнуся... Ды не дай ты боі,
Кад над болем бацькаўшчыны любай
Я падняцца калі-небудзь маі!
Ніл Ілєвіч

Я — беларус, я нарадзіўся
На гэтай казачнай зямлі,
Дзе між лясоў і пушчаў дзікіх
Адвеку прашчурны жылі.

Я — беларус, я ганаруся,
Што маю гэтае імя:
Аб добрай славе Беларусі
У свеце знаюць нездарма!

Я — беларус, і я шчаслівы,
Што маці мову мне дала,
Што родных песень пералівы
І зблізку чую, і здаля.

Я — беларус, і хоць сягоння
Яшчэ малы, але скажу:
Я родам з племя непакорных
І прад бядой не задрыжку!..

В.Быкаў, Я.Янішчыц, Н.Гілевiч.
Баку, 1980 г.

Нiл Гiлевiч, Генадзь
Бураўкiн, Васiль Быкаў

Мiхал Дубянецкi, Алесь Адамовiч,
Пiмен Панчанка, Васiль Быкаў i Нiл
Гiлевiч.

Пра Ніну Іванаўну хацеў бы сказаць шмат, можа, дасць Бог, калі-небудзь і скажу, але пакуль што — не гатовы, занадта баліць і крываточыць, яе адыход з жыцця ўспрыняў як катастрофу ў маім чалавечым і пісьменніцкім лёсе і з гэтым пачуццём жыву. Хутчэй не жыву, а існую. Каб было зразумела, кім Ніна Іванаўна была для мяне, скажу зусім коратка: калі б не яна, я не зрабіў бы і палавіны таго, што паспеў зрабіць і ў літаратуры, і ў навуцы, і ў грамадскай чыннасці. Толькі дзякуючы яе надзвычайнай самаахвярнасці я змог напісаць дзесяткі тамоў кніг і зрабіць многія іншыя добрыя справы.

Ніна Іванаўна і Ніл Сымонавіч. 1965 г.

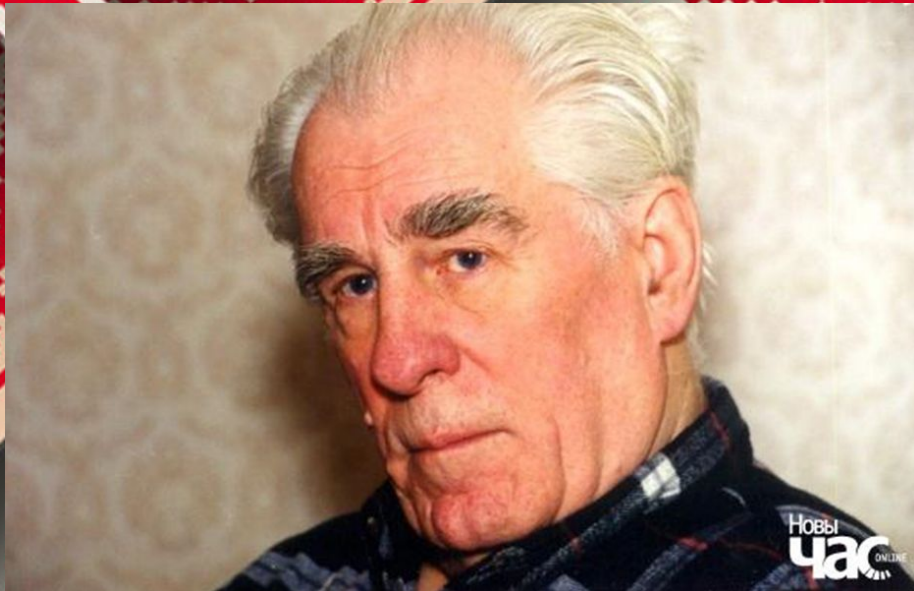
Яна ўсё ўзяла на сябе, цалкам вызваліўшы мяне ад гаспадарча-бытавых клопатаў. А між тым, і вы гэта справядліва зазначылі, яна была асобай самастойнай, была таленавітым мовазнаўцам і педагогам, чалавекам живога аналітычнага розуму і вялікай жыццёвай мудрасці, рэдкаснай душэўнай шчодрасці і маральнай чыстаплотнасці. У яе былі тры святыні — Беларусь, родная мова і сям'я. Усё гэта для яе ядналася ў адзін неабсяжны, асвечаны Богам Культ, які яна вызнавала, якому пакланялася, які ўсё жыццё шанавала і бараніла...

Спярша

Спярша прывучаць вуха,
вока
Да чужамоўя, а тады...
Тады ўжо будзе недалёка
Да непапраўнае бяды –

Калі па кроплі, як атрутай,
Чужым напоўніцца душа
І ўжо ня ўспомніць у пакутах,
Якой была яна спярша.

1991, жнівень.

Даруйце, мае дарагія...

Даруйце, мае дарагія:
стаміўся я ўжо гаварыць –
і ціха, і гучна,
і вусна, і ў друку, –
стаміўся. І ўсё ж паўтараю:
Браты мае! Сёстры мае!
Ды зразумейце ж нарэшце:
пакуль мы ня зробім
дзяржаву сваю беларускай –
нічога ня мецмем, нічога:
ні годных заробкаў і пенсій,
ні людскіх бальніц і медпунктаў,
ні нават прыгожае песні...
А вы ўсё ня верыце,
а вы ўсё яшчэ спадзяецца,
што станеце жыць чалавечым
жыццём
у небеларускай краіне...
Ах, мае дарагія,
мае дарагія!

Ліпень 2007 г.

«Падыміся над бядой і болем,
калі ты не кволы чалавек... »
Я - не волат. Я бываю кволым.
Часам слёзы бліснуць з-пад павек.

Над сваёй бядой, сваёй загубай
я ўздымуся... Ды не дай ты бог,
каб над болем Бацькаўшчыны любай
я падняцца калі-небудзь мог!

Ніл Гілевiч

**29 САКАВІКА 2016 ГОДА Ў МЕНСКУ НА 85-ЫМ ГОДЗЕ ЖЫЦЦЯ ПАМЁР
НАРОДНЫ ПАЭТ БЕЛАРУСІ НІЛ ГІЛЕВІЧ. ЁН БЫЎ АПОШНІМ
НАРОДНЫМ ПАЭТАМ БЕЛАРУСІ.**

Чым больш я на свеце...

Чым больш я на свеце і жыў і мадзеў –
ішачыў, цярпеў і змагаўся, –
тым болей да праўды дабрацца хацеў,
да праўды ўсім духам ірваўся.

З хлусні і з абману, з аблуды сляпой –
да праўды, да праўды штосілы!
Да самай вялікай, галоўнай, да той,
што кожнага лучыць з усімі.

І вось яна ўрэшце адкрылася мне –
ні чым не прыкрытай паўстала.
У поўнай істоце. Ва ўсёй галізне
...І праўда мяне зруйнавала.

Студзень, 2007 г.

